

Anders Håkansson

Tröinge 3:107 och 15:1 Arkeologisk utredning inför ny grundskola i Vinberg

Hallands län, Falkenbergs kommun, Vinbergs socken, Tröinge 3:107 och 15:1

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2017

Arkeologisk utredning 2017

Framsida: Sannolikt ett silvermynt från kung Christian den I:e eller II:s tid. Foto: Anders Andersson. (fotonr. 2017-90-22).

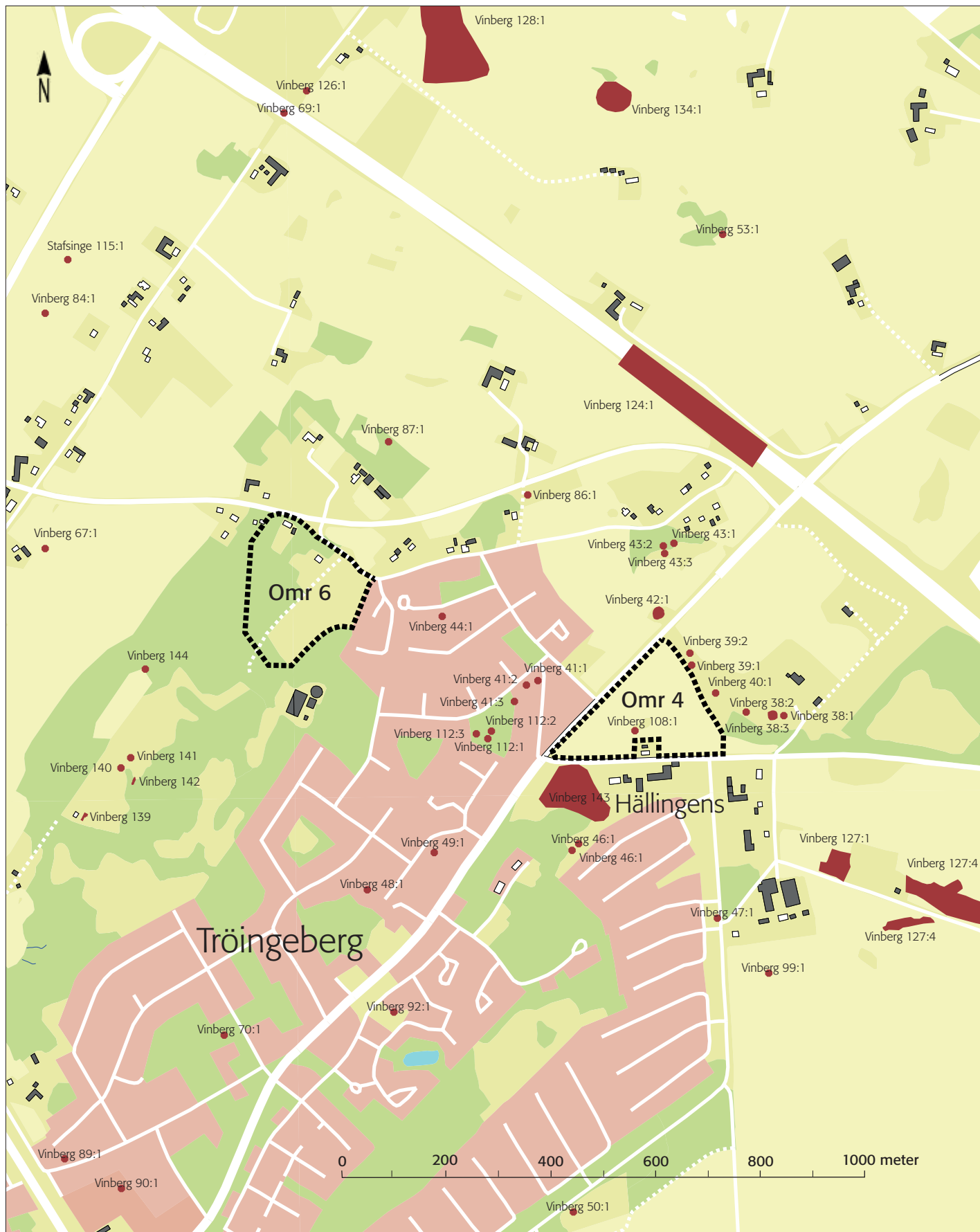
Layout: A. Andersson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Bakgrund.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	5
Syfte och metod.....	6
Resultat.....	7
Område 4	7
Område 6	10
Metalldetekteringen	10
Tolkningsförslag	11
Åtgärdsförslag	11
Referenser	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12
 Bilagor	 13
Bilaga 1 Schaktbeskrivning	
Bilaga 2 Fyndlista	
Bilaga 3 Metalldetektering, Jonas Paulsson, KULA HB	

Figur 1. Tröingeberg och de båda utredningsområdena 4 och 6, samt kringliggande fornlämningar. Skala 1:10 000.

SAMMANFATTNING

Undersökningen genomfördes i två områden. Vid område 4 (Tröinge 3:107) påträffades lämningar bestående av stolphål, härदार, gropar och rännor. Sotiga ytor och gropar i områdets nordöstra del kan eventuellt vara spår efter gravläggningar. Fynd gjordes av metallföremål, keramik, bränd lera och flinta. Sammantaget hade lämningarna en utbredning över hela undersökningsområdet. Vid område 6 (Tröinge 15:1 mfl) påträffades delar av en mindre boplatz. Kulturmiljö Halland förordar fortsatta insatser inom område 4 (Tröinge 3:107). Däremot är vidare insatser inom område 6 inte motiverade.

BAKGRUND

Falkenbergs kommun utreder placering av ny grundskola inom Tröingeberg. En grundskola i årskurserna F-9 inklusive idrottshall bedöms behöva en yta på ca 40 000 m². I kommunens lokaliseringstudering har sex alternativ övervägts. Två av dessa benämnda Område 4 och Område 6 har valts ut för fortsatt utredning, därav den arkeologiska utredningen (fig.1)

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Område 4 är beläget på fastigheten Tröinge 3:107 och är ca 41 000 m² stort. Marken utgörs av flack åker på sandjord. Inom området finns en hällristning i form av ca 15 st älvkvarnar inhuggna på en klipphäll (RAÄ Vinberg 108). Öster om åkermarken finns en höjdrygg med gravmonument i form av runda stensättningar och högar, samt en stenkammargrav i form av en hällkista (RAÄ Vinberg 38:1-3, 39:1-2 och 40:1). Området ligger inom byn Tröinges inägor, strax norr om läget för de historiska gårdarna. Byn Tröinge är berörd i ett flertal skriftliga källor från medeltiden, med äldsta belägg från 1366 då fyra gårdar omnämns. Likt andra halländska byar ligger den historiska bebyggelsen i ett sekundärt läge på utmarken, där de vikingatida och medeltida gårdarna ursprungligen legat mer centralt på inägor. Arkeologiska undersökningar har gjorts strax söder om område 4 vid läget för den historiska Storegården, RAÄ 143. Dateringar visar att gården etableras under 1300-talet, vilket även skulle kunna vara tidpunkten för Tröinge bys etablering i området (Håkansson 2009).

Enligt storskifteskartans bonitetsgraderingar över den brukade jorden, finns några av de högre bonitetsklasserna inom en yta som överensstämmer med område 4. Även delar av

det historiska vägnätet löper genom området, vilket sammantaget indikerar förekomsten av medeltida eller äldre bebyggelselägen inom aktuellt område.

Område 6 är beläget på fastigheten Tröinge 15:1 m fl. och är ca 46 000 m² stort. Marken utgörs till hälften av flack åker-/hagmark och till hälften av en yta med lövskog. Området är bitvis sankt och vattensjukt. I väster finns en sluttning mot större arealer av slättmark. Inga idag kända fornlämningar finns inom Område 6. En arkeologisk utredning från 2008 visar att ytorna väster om aktuellt område saknar fornlämningar. Däremot påträffades enstaka röjningsrösen i skogspartierna strax sydväst om området (Ängeby 2008).

SYFTE OCH METOD

Den arkeologiska utredningens syfte var att utreda och beskriva fornlämningsbilden inom områdena 4 och 6. Resultatet skulle ligga till grund dels för Länsstyrelsens bedömning av behovet av ytterligare beslut dels för företagarens vidare planering.

Område 4 betraktades som ett hett område utifrån topografiskt läge, fornlämningsbild och historiskt kartmaterial och kunde innehålla lämningar efter både sönderplöjda gravläggningar och bebyggelse. Utredningen föreslogs därför genomföras utifrån tre generella arbetsmoment: en inledande *metalldetektering* av området, följt av *sökschaktsdragning* med grävmaskin samt avslutande *dokumentation* av eventuella påträffade arkeologiska objekt. Metalldetekteringen genomfördes enligt sökstråksprincipen och utfördes av Jonas Paulsson, KULA HB. Sökschakten med grävmaskin drogs i nord-sydlig riktning och med cirka 40 meters mellanrum, vilket innebar en sammanlagd schaktlängd på cirka 980 löpmeter.

Inom område 6 föreslogs en mer extensiv utredning. Metalldetektering och sökschaktsdragning skedde i området med åker- och hagmark, medan ytan med lövskog endast genomgick en okulär ytinventering. Sökschakten med grävmaskin uppskattades uppnå en sammanlagd längd av cirka 500 löpmeter.

Alla schakt, arkeologiska objekt och fynd mättes in med totalstation. Parallellt med alla utredningsmoment utfördes även digital fotodokumentation av områdena. Metallföremål omhändertogs som ansågs ha vetenskaplig relevans för tolkningen av områdets historia. *Konservering* av metallföremål gjordes av Studio Västsvensk Konservering i Göteborg.

RESULTAT

Område 4

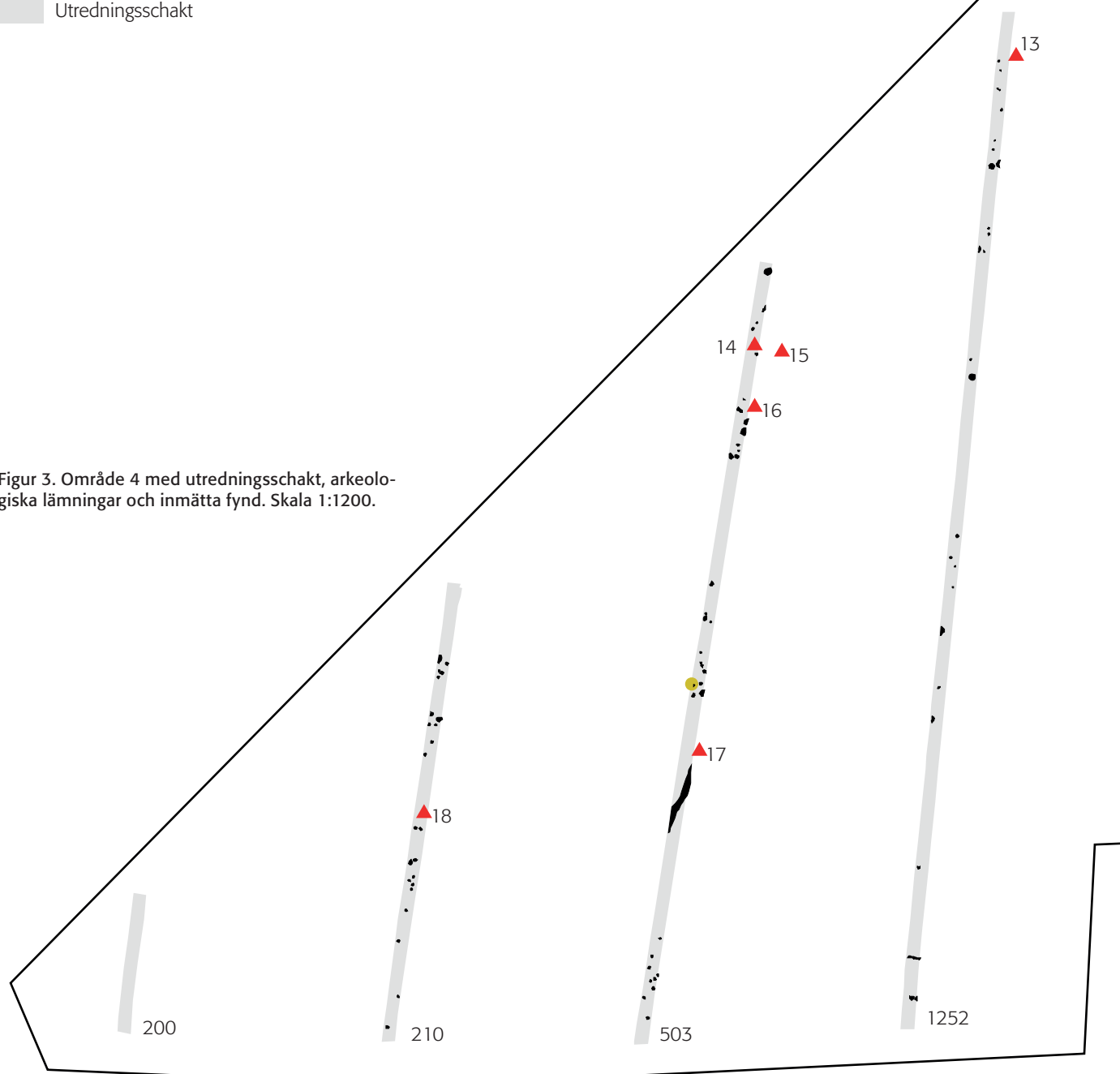
I området inom fastigheten Tröinge 3:107 grävdes 11 sökschakt med grävmaskin, lagda i nord-sydlig riktning (fig. 2, 3). Schakten innehöll matjord med en tjocklek som varierade mellan 0,3-0,6 meter. Den naturliga undergrunden bestod till största delen av brun grusig sand som bitvis var mycket stenig. Sammanlagt dokumenterades 174 arkeologiska objekt, som hade en spridning över i stort sett hela undersökningsområdet. Baserat på bedömning efter framrensning och inmätning av objekten kan de preliminärt fördelas på 122 stolphål, 27 gropar, 16 härdar, 6 rännor och 3 diken. Det större diket i schakt 2540 längst i öster kan eventuellt vara spår efter en hålväg (fig. 4). Den brända leran från den södra delen av schakt 2080, tillhör två vävtyngder som framträdde i ytan på ett större stolphål, AS2021 (fig. 5). Keramik av äldre järnålderskaraktär påträffades i den norra delen av schakt 2084, strax intill tre sotiga nedgrävningar som möjligen är gravar, AG1830, 1852 och 1868 (fig. 6). Flera schakt innehöll koncentrationer av stolphål vilket indikerar att det finns flera områden med byggnadslämningar inom undersökningsområdet. Sammantaget verkar området ha varit intensivt brukat för bebyggelse samt gravläggningar och odling under förhistorisk- och möjligen medeltid.

Figur 2. Utsikt över utredningsområde 4 från Hällkistan (Vinberg RAÄ 40:1). Foto Stina Tegnhed. (fotonr. 2017-90-14).

- ▲ Metalldetekteringsfynd
- Bränd lera
- Flinta
- ★ Keramik
- Arkeologiska objekt
- Utredningsschakt

Figur 3. Område 4 med utredningsschakt, arkeologiska lämningar och inmäta fynd. Skala 1:1200.

Figur 4. Ola Kadefors mäter in eventuell hålväg i schakt 2540. Foto Stina Tegnhed. (fotonr. 2017-90-21).

Figur 5. Stolphål i södra delen av schakt 2080 med två vävtyngder i ytan. Foto Stina Tegnhed. (fotonr. 2017-90-12).

Figur 6. De tre eventuella gravarna i norra änden av schakt 2084. Foto Stina Tegnhed. (fotonr. 2017-90-09).

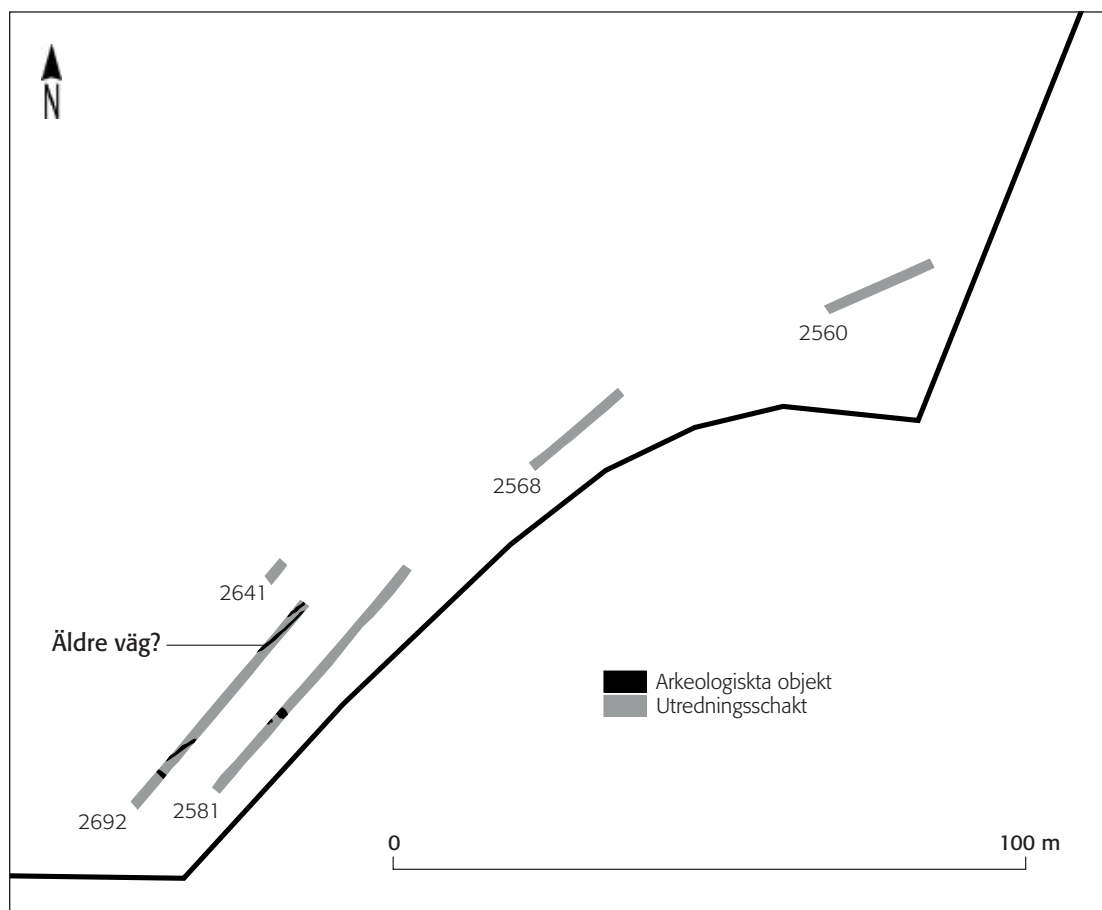
Område 6

Området inom fastigheten Tröinge 15:1 var till största delen sankt, vattensjukt, stenrikt och beklätt av lövskog. Genom området löpte även schakt för flertalet vattenledningar. Området var därför olämpligt för schaktning ur flera aspekter. Endast en liten sandig förhöjning lokaliserades i den södra delen i kanten av undersökningsområdet. Här påträffades 7 arkeologiska objekt: 3 rännor, 1 dike, 2 gropar och 1 härd. Två av rännorna är sannolikt spår efter en äldre hålväg.

Metalldetekteringen

En systematisk metalldetektering av matjordslagret utfördes inom både utredningsområdena, men det var endast inom område 4 som metallföremål påträffades. På grund av rådande ytvegetation kunde undersökningsområdena endast avsökas i anslutning till de igenlagda arkeologiska sökschakten. Här utfördes dubbla sökstråk, d.v.s. detektering med cirka 3 meters bredd.

Inom område 4 tillvaratog 18 metallföremål fördelat på 4 beslag, 2 bleck, 5 knappar, 2 mynt, 2 blysmältor samt 2 soljor. Merparten av föremålen härstammar från nyare tid, men några kan också gå tillbaka på senare delen av medeltid. Mynt (F3) som påträffades längs i öster, är sannolikt ett silvermynt från kung Christian den I:e eller II:s tid. Även soljorna och beslagen visar drag av medeltida karaktär.

Figur 7. Område 6 med utredningsschakt och arkeologiska lämningar. Skala 1:1200.

Figur 8. Fynd nr 3, sannolikt ett silvermynt från kung Christian den I:e eller II:s tid. Det vikta myntets båda sidhalvor återges här på samma bildFoto Anders Andersson. (fotonr. 2017-90-22).

TOLKNINGSFÖRSLAG

Område 4 ligger i ett topografiskt gynnsamt läge och verkar ha brukats för bebyggelse i stora delar av området samt för gravläggningar längst i nordöst. Sannolikt tillhör större delen av lämningarna brons- och järnålder, men området kan även ha att brukats under medeltid. Området ligger centralt på byn Tröinges inägor och delar av det historiska vägnätet har löpt genom området. Område 6 ger inte intrycket av att ha varit attraktivt för vare sig bebyggelse eller odling i äldre tider. Däremot har en vägsträckning löpt längs med det sankta området under historisk tid.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland förordar fortsatta insatser inom område 4 (Tröinge 3:107) där omfattande lämningar påträffades, som hade en utbredning över hela undersökningsområdet. Däremot är vidare insatser inom område 6 inte motiverade.

REFERENSER

Håkansson, Anders. 2009. *Storegården i Tröinge*. Tröinge 3:107, RAÄ 143, Vinbergs socken. Arkeologisk förundersökning 2008. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport. Halmstad.

Ängeby, Gisela. 2008. Arkeologisk utredning. Förenklad rapportering. Halland, Vinbergs socken, Tröinge 10:3 m. Riksantikvarieämbetet, UV Väst, arkivrapport. Mölndal

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-3548-17

Eget dnr: 2017-229

Uppdragsgivare: Falkenbergs kommun

Utförandetid: 2017-10-02 - 2017-10-11

Personal: Anders Håkansson (fältarbetsledare), Stina Tegnhed och Ola Kadefors

Höjdsystem: RH 2000

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM X=349576, Y=6311112 (omr.4) och X=349028, Y=6311289 (omr.6)

Undersökt yta: 41 000 m² (omr.4), 46 000 m² (omr.6)

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.0 (Vinberg2017229U). Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad. Foton har nr: 2017-90:1-22.

Fynd: Fynden har i väntan på fyndfördelning tilldelats accessionsnummer VM 300 007:1-18

Datering: Sten-, brons-järnålder, medeltid-nyare tid

BILAGOR

Bilaga 1

Schaktbeskrivning

Område 4

2OS200 Alv: Brun grusig sand med sten i diverse storlekar, från småsten till någon markfast. Inga anläggningar. Matjord: 0,3-0,4 meter.

2OS210 Alv: Brun grusig sand med sten i diverse storlekar. Mycket småsten. Flertalet anläggningar. I norra änden av schaktet fanns berg i dagen. Matjord: 0,5 meter i södra delen, tunnar ut till ca 0,35 meter i norra delen av schaktet.

2OS503 Alv: Större inslag av sten än de två västra, annars grusig brun sand med sten i diverse storlekar. Anläggningar med mörkbrungrå humös sand i ytan. Ganska rejäla stolphål, blandat med några mindre. Härd. Dike: gråbrun lätt grusig sand och sten. Matjord: Tjockast i södra delen med ca 0,5 meter tunnar ut norröver i schaktet.

2OS1252 Alv: Grov brun sand, varvas med partier med mycket sten i schaktet. Även berg i dagen. Matjord: I södra änden av schaktet 0,6 meter som tunnar ut norröver till ca 0,35 m. Anläggningarna förekommer lite glest. Verkar vara två olika generationer anläggningar då mörka sotiga förekommer tillsammans med mer urlakade i schaktet. En tunn grå ränna med träkolsfnyk i ytan ränna löper i östvästlig riktning över schaktet. Någon härd. Berg och sten i dagen förekommer i schaktet på jämna mellanrum av ca 10-15 meter, dock något mindre förekommande i norra delen.

2OS1493 Alv: Brun grusig sand med en hel del småsten. Inga anläggningar. Matjord: 0,35 meter.

2OS1408 Alv: Brun grov sand, med endast ett litet inslag av sten. I södra änden berg i dagen och några stora stenar. Trots bättre alv förekommer endast enstaka anläggningar i schaktet. I norra änden av schaktet sluttar marken ganska rejält. Matjord: 0,3-0,4 meter.

2OS1504 Alv: Brun grusig sand med småsten och sten i storleken 0,05 till 0,1 meter i diameter. Även här partier med mycket sten som ligger varvade med partier med grov sand. I mitten av schaktet syns berg i dagen. Området planar ut i södra delen av schaktet och där förekommer rikligt med anläggningar: ränna, härd, grop och stolphål. Mörkgrå i ytan, humösa och sotiga. I norra halvan av schaktet förekommer några enstaka anläggningar. I norra halvan stiger marken betydligt mer än den södra, mer plana delen.

2OS2084 Alv: Brun grov lite siltig sand med partier med stort inslag av sten. I södra delen finns några mörka distinkta stolphål. Ett stolphål har två vävtyngder i ytan, en som syns som en rund uppluckrad lerfläck och en vävtyngd som ligger i bitar. Norröver i schaktet förekommer anläggningar som är något urlakade i karaktären. Även lösfynd av keramikskärvor. I norra halva i ett parti med mycket sten påträffades tre sotiga mörkgråsvarta

gropar på rad, vilka tolkades okulärt som möjliga gravar. De två mindre skar den större mellersta gropen. De består i ytan av svart sotig lite fetare humös sand. En eldpåverkad sten verkade vara en sorts locksten i grop 1836. De tre "gravarna" påminner om gravarnas utseende och placering i Tjärby norra RAÄ 68. Matjord: 0,4 meter.

20S2118 Schakt som drogs i nordväst-sydöstlig riktning längs stängslet mot hagen med gravar. Gravar verkar finnas inom ytan. Området är dock svärschaktat med en hel del stan. Det verkar också finnas en kulturlagerrest bestående av mörkgråbrun humös lite fet siltig sand. Vid en eventuell förundersökning bör området handrensas inom en yta för att ha en god chans att ordentligt upptäcka anläggningarna. Keramikskärvor av förhistorisk keramik finns i lagret. En liten sotig fläck mättes in som stolphål, men kan mycket väl egentligen vara en grav. Även en inmätt hård kan möjligen vara en grav. Svårt att ordentligt veta innan de grävs. Kanske kodas om som möjlig grav i intrasis. I sydöstra delen av schaktet förekommer rikligt med sten. Kulturlagerresten förekommer ca 0,4 meter under grässvålen.

20S2153 Alv: Södra delen av schaktet förekommer berg i dagen, annars utgörs alven av grusig sand och småsten. Anläggningar: I södra delen några ganska rejäla mörka stolphål och härdar. Vid schaktningen trodde vi först att en hålväg bestående av mörkbrungrå sand i ytan, uppenbarade sig i schaktet i NO-SV riktning. Men då vi drog ytterligare ett skopdrag tunnade "hålvägen" snabbt ut. I den underliggande grusiga alven syntes dock åder-spår. Anläggningar finns i hela schaktet. Matjord: 0,4 meter.

20S2540 Alv: Brun grusig sand med inslag av småsten. Anläggningar: Enstaka anläggningar i schaktet. I norra halvan av schaktet går en hålväg i SO-NV riktning, inmätt som AD. Matjord: 0,3-0,4 meter.

Område 6:

20S2560 Alv: Gråbeige fuktig grusig sand med enstaka inslag av sten. Vattensjukt, vattnet steg snabbt upp i schaktet. Matjord: 0,3 meter.

20S2568 Alv: Brunorange vattenpåverkad sand, med järnutfällningar. Ganska mycket rötter. Matjord: 0,3 meter.

20S2581 Alv: Brunorange fin sand. Mycket rötter. Anläggningar: Stor hård svart och kolrik med skörbrända stenar i ytan. Två sotiga gropar i schaktkanten, möjligen resten efter ytterligare en hård. Men kan också vara resultatet av rötter som det finns mycket av i området. Matjord: 0,3 meter.

20S2641 Fuktigt parti.

20S2692 Alv: Brun fin sand. Anläggningar: I ena änden av schaktet syntes två parallella rännor tolkade som möjliga vagnsspår. Syntes som ljusbeiga strimor i alven. I andra änden av schaktet påträffades ytterligare en ljusbeige-grå ränna, som liknade vagnsspåren. Även ett dike troligen efter en sentida dränering mättes in. Matjord: 0,25-0,3 meter.

Bilaga 2

Fyndlista

Acc.Nr. VM 300 007:1-18
Landskap Halland
Socken Vinbergs socken
Fastighet: Tröinge 3:107 och 15:1
Fornl.nr. -
Undersökningsår 2017

Fyndnummer	Material	Sakord	Vikt	Antal	Anmärkning
1	Metall	Mynt	3,3	1	1700-tal?
2	Bly	Smälta	4,5	1	
3	Ädelmetall	Mynt	0,9	1	Kung Christian, 1400-1500-tal?, konserverad
4	CU-leg	Knapp	2,5	1	Nyare tid
5	CU-leg	Bleck	4,7	1	
6	CU-leg	Sölja	4	1	Senmedeltid-nyare tid
7	CU-leg	Knapp	1,2	1	Nyare tid
8	CU-leg	Knapp	4,6	1	Nyare tid
9	CU-leg	Knapp	2,7	1	Nyare tid
10	CU-leg	Knapp	2,2	1	Nyare tid
11	CU-leg	Sölja	7,4	1	Senmedeltid-nyare tid, konserverad
12	CU-leg	Bleck	0,5	1	
13	CU-leg	Sölja	0,9	1	Nyare tid?, konserverad
14	CU-leg	Beslag	3,5	1	Medeltid-nyaret tid
15	CU-leg	Beslag	2,1	1	Beslag på knivskaft?
16	CU-leg	Beslag	5,3	1	Nyare tid?, konserverad
17	Bly	Smälta	4,4	1	
18	CU-leg	Beslag	2,3	1	Senmedeltid, 1500-tal. Ölhane?

Bilaga 3

Metalldetektering

Jonas Paulsson

Metalldetekteringsrapport

Undersökning med metalldetektor i samband med arkeologisk utredning inom Tröinge 3:107 och 15:1, Vinbergs socken, Falkenbergs kommun, Hallands län.

Metalldetektor som användes: Modell: C-Scope CS-1220-XDP. En mycket känslig metalldetektor som med mätar- och ljudsignal registrerar magnetiska olikheter i undergrunden ner till ett djup av cirka 35 centimeter.

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande:

En systematisk metalldetektering av matjordslagret utfördes inom undersökningsområde (UO) 4 och 6. På grund av rådande ytvegetation kunde undersökningsområdena endast avsökas i anslutning till de igenlagda arkeologiska sökschakten. Här utfördes dubbla sökstråk, d.v.s. detektering med cirka 3 meters bredd. Vid undersökningen negligerades generellt utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och mättes in. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte.

Fältarbetet utfördes den 12/6 2017.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet) – Vid undersökningstillfället var UO 4 en stubbåker och UO 6 ett område som varit obrukad under lång tid. Därför utfördes metalldetekteringen på de igenlagda sökschakten. På UO 4 hade den grusiga jordmånen en besvärande magnetism, vilket försämrade detekteringsresultatet.

Arbetet utfördes under gynnsamma meteorologiska förhållanden.

Jonas Paulsson (Arkeolog och metalldetekteringsspecialist)

Kula HB

mob. 0701733223

e-post: stavershult@gmail.com

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se